

Sivistyslautakunta

Lausunto 29.4.2025 / § 21

Asia: Valtuustoaloite maksuttomista kuntosal- ja liikuntasalivuoroista (Liite 4)

Lausunto valtuustoaloitteeseen

Kunnanvaltuutettu Henri Kotilaisen 4.3.2025 jättämässä valtuustoaloitteessa esitetään, että kunta ryhtyy toimenpiteisiin kuntosal- ja liikuntasalivuorojen käyttöoikeuksien maksuttomuuden mahdollistamiseksi kaikille kuntalaisille.

Vapaa-aikatoimi kiittää aloitteentekijää tärkeän ja ajankohtaisen aiheen esille nostamisesta, mutta toteaa, että maksuttomuuden vaikutus liikunta-aktiivisuuden lisäämisessä ei ole yksiselitteinen, eikä toimenpiteen vaikuttavuus ole nykytilanteessa perusteltavissa.

1. Tutkimusnäyttö ja vaikuttavuus

Useat kansainväliset ja kansalliset tutkimukset osoittavat, että liikunnan lisääminen edellyttää monipuolisia tukitoimia. Pelkkä maksuttomuus ei ole riittävä keino liikunta-aktiivisuuden kasvattamiseen erityisesti niiden ryhmien kohdalla, jotka liikkuvat jo lähtökohtaisesti vähän. Maailman terveysjärjestön (WHO, 2024) ja EU:n fyysisen aktiivisuuden raporttien mukaan liikuntaan osallistumista tukevat parhaiten saavutettavuus, ohjaus, sosiaalinen tuki ja turvallisuuden tunne.

Psykologisten teorioiden mukaan (Deci & Ryan, 1985; Bandura, 1977) pysyvään käyttäytymisen muutokseen vaikuttavat **sisäinen motivaatio, onnistumisen kokemus ja itsevarmuus – eivät ensisijaisesti taloudelliset kannustimet**.

2. Kunnan omat kokemukset ja väestörakenne

Kunnassamme on jo toteutettu useita maksuttomia liikuntamahdollisuuksia, mutta osallistujamäärät ovat jääneet hyvin pieniksi:

- **Ikääntyville tarjolla oleva maksuton kuntosalivuoro kerran viikossa** on jäänyt vähälle käytölle.
- **Sunnuntain maksuttomalla liikuntasalivuorolla** käy muutama perhe ja satunnaisia osallistujia.
- **Alle 16-vuotiaille tarkoitetut ohjatut liikuntasalivuorot** ovat maksuttomia.
- **Nuoret pääsevät ilmaiseksi kuntosalille Harrastamisen Suomen mallin kautta**, mutta mukaan on ilmoittautunut vain kaksi nuorta.
- **Tenniskentät ovat maksuttomia**, mutta eivät ole olleet juurikaan käytössä.
- **Ikääntyville on ilmainen jumppa joka viikko**, jossa käy 2-10 henkilöä.

Nämä havainnot viittaavat siihen, että maksuttomuus ei ole ollut merkittävä tekijä liikunnan lisäämisessä. Kuntamme väestö on ikääntyvää, ja tutkimusten mukaan (Portegijs et al., 2020; Koeneman et al., 2011) ikääntyneillä liikuntaesteet liittyvät usein ohjauksen puutteeseen, yksinäisyyteen ja toimintakyvyn rajoitteisiin. Omatoimisuus ei tällöin riitä liikuntaan motivoitumiseksi. Kivijärvellä vaikuttavat varmasti myös haja-asutus ja julkisen liikenteen puuttuminen.

3. Maksuttomuuden käytännön vaikutukset ja riskit

Maksuttomuus voi aiheuttaa seuraavia haasteita:

- **Ilkivallan ja tilojen väheksymisen** riski kasvaa, kun käyttö ei sido käyttäjää vastuullisuuteen.
- **Lokituksen tarve / hupivarausten** lisääntyminen, mikä kuormittaa järjestelmää ja estää motivoituneiden käyttäjien pääsyn tiloihin.
- Nykyinen avainlätämalli sisältää panttimaksun ja toimii osittain esteenä hallitsemattomalle käytölle. Yhden lätjän hankinta maksaa 10 €, josta tulee iso lasku, jos niitä teetetään kaikille ja/tai hupivaraajat eivät palauta lätkeä.
- **Kunnan info, joka huolehtii lätkien myynnistä**, on jo nykyisellään kuormittunut, eikä pysty hoitamaan lisäresurssitarpeita hupikäyttöön perustuvien varausten lisääntyessä.
- Kuntosalin ja liikuntasalin ylläpito (vuokrat, vesi, sähkö, siivous, laitteiden huolto ja uusien laitteiden hankinta) on huomattavasti kalliimpaa kuin esimerkiksi tenniskenttien ylläpito.

Lisäksi ei ole esitetty, miten maksuttomuus huomioisi / järjestelmää käyttäisi **ulkopaikkakuntalaiset ja mökkiläiset**. Aloite koski vain kuntalaisia.

Yhteenveto ja päätösesitys

Sivistyslautakunta katsoo, että maksuttomuus ei nykytiedon, tutkimusnäytön eikä paikallisten kokemusten valossa ole vaikuttavin eikä taloudellisesti perusteltu toimenpide liikunta-aktiivisuuden lisäämiseksi. Sen sijaan on perusteltua panostaa ohjattuun, ikä- ja tarvelähtöiseen toimintaan, liikuntaneuvontaan ja yhteisöllisiin liikuntamuotoihin, jotka ovat tutkitusti tehokkaampia keinoja lisätä liikuntaa erityisesti vähemmän liikkuvien keskuudessa.

Lausunto:

Sivistyslautakunta antaa valtuustoaloitteesta kielteisen lausunnon ja esittää, että kunta ei ryhdy toimenpiteisiin kuntosali- ja liikuntasalivuorojen maksuttomuuden laajentamiseksi.

Sini Hakkarainen, vapaa-aikaohjaaja